

ECKHART MESTER

19., 33. és 103. Prédikáció

2010-ben Eckhart születésének 750. évfordulója alkalmából világszerte neves teológusok, filozófusok és nyelvtudósok emlékeztek meg róla, és elemezték életművét számos konferencia és tanulmánykötet keretében.

A 19. és 33. Prédikáció a Paradisus anime intelligentis gyűjteményből származik. Az összesen 64 darabot számláló prédikációgyűjtemény három kéziratban ismert. A szövegek thüringiai dialektusban íródtak és a XIV. század közepére datálhatók. A prédikációk felét Eckhartnak tulajdonítják, a többit pedig olyan szerzőknek, akik vagy vendégeskedtek Erfurtban, vagy ott éltek Eckhart helynöki működésének idején. Nagy valószínűséggel egy erfurti dominikánus szerzetes állította össze az Eckhart halálát követő második évtizedben, így a szövegek még igen hűen rögzítik a Mester szavait. A prédikációk első fele a hagyományos liturgiai rendezőelvet követi, a második fele pedig szentekről szóló szentbeszédeket tartalmaz. Eckhart munkássága szempontjából azért kiemelkedő jelentőségű, mert – ellentétben művei nagy többségének kéziratossággal – itt a nevét is megadják, és nem tartalmaz olyan szentbeszédet, amelyet esetleg érintett a személye és munkái körül kibontakozó vita. A prédikációknak névvel való megadása arra utal, hogy a gyűjtemény mintegy dokumentálni hivatott a dominikánusok erfurti konventjének hírneves korszakát, amikor az Németföldön a rend egyik központja lehetett.

A gyűjtemény közép-felnémet alcíme „Ez a könyvecske Paradicsom az értelmes léleknek”. Az alcím a rend tanításaiban hagyományosan az értelemre, mint legnehezebb emberi képességre, mint az Istenhez közelítés leghatékonyabb eszközére való gyakori hivatkozásokra utal, szemben az akarattal. (Aquinói Tamás is külön tárgyalja ezt a kérdést a Summa Theologicában (I.82.3 „Vajon az akarat kiválóbb az értelemnél?”) Erre vonatkozólag Eckhartnak is volt nyilvános vitája párizsi magisztrátusa idején Gonsalvusszal, a ferences professzorral. Hogy ez a fajta vita mennyire szokásos volt a korban, dokumentálják a gyűjtemény 41. és 62. sorszámú darabjai. Az előbbit Giselher, erfurti dominikánus iskolamester tartotta, s ebben azt törekedett bizonyítani, hogy az örök élet szempontjából az értelem művei nemesebbek,

mint az akaraté. (A prédikáció témája és a felhasznált érvek erősen emlékeztetnek Eckhart párizsi Questioiban megvitatottakra.) Az utóbbi prédikációban pedig „egy mezítlábas-rendi szerzetes” amellet érvelt, hogy az emberben a legfontosabb az akarat, és döntően ez az, amely a szeretet segítségével Istenhez elvezet. A gyűjtemény összeállítója azonban megjegyzi, hogy ezek az érvek a prédikáló-rendi testvéreket nem győzték meg, és mellőzi a ferences vitapartner nevének megadását is.

A 19. Prédikáció fordításának forrása: MEISTER ECKHART: Die Deutschen Werke (Herausgegeben und Übersetzt von Josef Quint), Band 1, Kohlhammer, Stuttgart, 1986, 312–321.; a 33. Prédikáció fordításának forrása: MEISTER ECKHART: Die Deutschen Werke (Herausgegeben und Übersetzt von Josef Quint), Band 2, Kohlhammer, Stuttgart, 1988, 148–155. (A ford.)

19. PRÉDIKÁCIÓ

Sta in porta domus domini et loquere verbum (Jer 7,2)

A mi Urunk ekként szól: „Állj az Úr házának kapujába, hirdesd ott ezt az Igét!”¹

Egyetlen Igét mond a mennyei Atya, ezt örökkön-örökké hangoztatja, ebben az Igében adja minden hatalmát,² kimondja benne teljes isteni természetét és a teremtményeket.³ Az Ige oly elrejtve nyugszik a lélekben, hogy nincs rá sze-

Eckhart ezt a prédikációját Kölnben mondta el 1326 Nagycsütörtökén. Ez a harmadik böjti vasárnapot követő csütörtök (február 26/27. vagy április 1.). Feltehetőleg ezt és a 16b szentbeszédet közvetlenül a 18. prédikáció előtt tartotta. Néhány itt előadott gondolata kapcsolódik a 7. és a 37 prédikációk fejtegetéséhez – Josef Quint megjegyzése szerint (in MEISTER ECKHART: *Die Deutschen Werke*, Band 2, 208. sk.). (A továbbiakban DW)

¹ Jer 7,2 in *Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján*, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2002, 842. (vö. *Ó- és Újszövetségi Szentírás a Vulgáta szerint*. Káldi György nyomán, Eger, 1865, 907.: „Állj az Úr házának kapujában” – tehát a bibliaszöveg üzenete, hogy légy ott mindig. – B. F. megj.) (A továbbiakban: Káldi)

² Vö. SZENT ÁGOSTON: *Isten városáról*, III. kötet: „Istennek a cselekvését megelőző fenséges beszéde (Igéje) saját cselekedetének megváltozhatatlan oka. Ez nem csengő és elszálló hang, hanem örökké és az időben munkálkodó erő.” Kairosz, Budapest, 2006, 348. (Ford. Dr. Földváry Antal)

³ Vö. SZENT ÁGOSTON: *Vallomások*, 11. könyv 5. fejezet: „Az az igazság tehát, hogy szóltál és meglették, vagyis: igéd erejében teremtetted a világot. Időben elhangzó ezen igéid csak hallás útján juthattak el az értelmes észhez, amelynek figyelme viszont a te örök igéd felé hall-

münk, se fülünk, és csak a mélységes mélyben lelhet meghallgatásra, másutt nem, majd ha valamennyi hang és nesz tovatűnik, s ott néma csend honol, hallgatás.⁴ Az Igének erről az értelméről most nem kívánok többet mondani.

Nos, állj ki ama kapuba! Aki ott áll, legyen minden porcikájában rendezett. Azt akarja ezzel mondani, hogy a lélek legfelső része biztosan irányozva legyen. Ami rendezett, a fölötte álló által nyert elrendezést.⁵ Isten nem leli örömét azon teremtményeiben, akiken nem ragyog át a lélek ama természetes fénye,⁶ amelyben létüket kapják, s akiknél az angyal fénye nem tündöklük át a lélek fényén és nem készíti elő, nem teszi alkalmassá őket, hogy bennük az isteni fény munkálhasson. Isten ugyanis nem a testi dolgokban munkál, hanem az örökkévalóságban. Ezért legyen a lélek összeszedett, húzódjon fölfelé, legyen szellemében egy. Ott munkál Isten, ott kedvére van minden tett. Soha nem szolgál Isten öröme egy tett, hacsak nem ott ment végbe.

Tehát: „Állj az Úr házának kapujába!” „Isten háza” nem más, mint Létének egysége. Az Egy saját magát mindennél jobban megtartja egymagában. Ezért az

gatózik. S mikor értelmünk az időben megcsendülő mondást összehasonlítja néma, örök igéddel, azt kell mondania: más ez, egészen más; rangban mélyen alattam van, sőt azt sem mondhatom, hogy van, mert hangzik és elhangzik, az én Istenem igéje pedig örökké megmarad fölöttem.” ECKHART: *Expositio libri genesis* I. 3–5.: „Isten teremtette az eget és a földet a kezdetben, vagyis az eszmei okban (*ratio idealis*). Erre nézve mondja János, hogy 'Kezdetben volt az Ige'. A görögben itt 'logosz' szerepel, vagyis ratio... A szentek egybehangzóan azt mondják, hogy a kezdet – amelyben Isten az eget és a földet teremtette – a Fiúra vonatkozik”. MEISTER ECKHART: *Die Lateinischen Werke* (Herausgegeben und Übersetzt von Konrad Weiss), Band 1, Kohlhammer, Stuttgart, 1988. (A továbbiakban: LW)

⁴ Vö. CLAIVAUX-I BERNÁT: *Sermo 45 ad Cantici Canticularum*: „Az isteni Szóban (Igében) a Szentlélek az emberi lélekhez szól, ámde érzékelhető hangok nélkül.” Lásd még SZENT ÁGOSTON: *Vallomások*, IX. könyv X. fejezet: „Tegyük fel, hogy a Teremtő beszélni kezdene. Egyedül. Nem a mindenség hangjával, hanem ő maga, úgy, hogy szavát megértenők. Nem földi szóval.”

⁵ Vö. ECKHART: *Expositio libri Genesis*: „Minél alacsonyabb szintű valamely létező, annál tökéletlenebb, annál inkább megosztott... az érzékek nem ismerik meg a dolgok lényegét, még az akcidenceket sem... Ha az érzékek teljesen tökéletesen rendeződnek az értelem alá... az ember tökéletes lesz, a lélekben lecsendesül minden félelem és szenvedély.” LW 1, 377–378., továbbá ECKHART: *Liber parabolarum Genesis*: „Az ember helyes alkata, ha az érzéki képességek engedelmeskednek az alsóbb értelemnek, arra vannak tekintettel, annak alá vannak rendelve, amaz pedig a felsőbb értelmet követi, s az Istent.” LW 1, 612., in Gen II n.143.

⁶ Vö. ECKHART: *Sermo 36* n.366, 370, in LW 4 (Herausgegeben und Übersetzt von Ernst Benz – Josef Koch), Kohlhammer, Stuttgart, 1987.

Egy-ség Istennél van, aki egybetartja,⁷ de nem tesz semmit hozzá. Ott van, abban, ami leginkább sajátja: vagyis létében, teljesen önmagában és sehol másutt, mint ami az övé. De ahol megoldvad, ott ki is árad. Kiáradása a Jóság, amint a minap a megismerés és szeretet témájával kapcsolatban mondtam. A megismerés eloldoz, tehát jobb, mint a szeretet. Kettő jobb, mint egy, márpedig a megismerés magában hordozza a szeretetet is. A szeretet belebolondul a Jóságba, rajta csügg, ha a szeretetben megragadok, akkor maradok a „kapuban állva”, s a szeretet vak lenne, ha nem lenne tudás is. A kőnek is van vonzalma-szeretete, vonzza a föld.⁸ Ha a Jóságon csüggve maradok az első kiolvadásban, és Istent azért fogadom magamhoz, mert jószágos, akkor a „kaput” választom, de nem Istent. Jobb tehát a megismerés, mert vezet a szeretetet. A szeretet ugyanis felébreszti a vágyat, a kívánást. A megismerés viszont egyetlen gondolattal sem tapad ezekhez, sokkal inkább elold és elválaszt tőlük, előre fut, Istent leplezetlenségében megérinti, egyedül Létében ragadja meg.⁹

„A te házadat – melyben magasztalunk téged – szentség illeti, Uram”,¹⁰ és ez legyen imáink háza, amíg csak napjaink tartanak. Ezt nem e világ napjaira értem. Ha azt mondom: „hossza nincsen hosszúság”, az aztán a Hosszúság! Széle nincsen szélesség, az már csak a Szélesség!¹¹ Ha azt mondom: „örökké”, úgy értem: fölötte az időbeliségnek, sőt – miként ezelőtt mondtam – egészen jelen életünk fölött, ahol nincs „itt és most”.¹²

Egy asszony megkérdezte a mi Urunkat, hol kell imádkoznunk. Urunk ekként válaszolt: „Eljön az óra, és most vagyon, mikor az igaz imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát... Lélek az Isten, és azoknak, kik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniuk.”¹³ Mi nem vagyunk az Igazság, még ha igazak is

⁷ Vö. ECKHART: 7. Prédikáció: „Szent János mondja, hogy a szeretet egyesít... és az Isten szeretet.”

⁸ AURELIUS AUGUSTINUS: *Vallomások* 430.: „A tűz fölfelé tör, a kő meg lefelé.” Gondolat, Budapest, 1982, ford. Városi István, illetve ARISTOTELES: *Nikomachosi etika*, Pantheon, Budapest, 1942, 60, ford. Szabó Miklós: „a követ, amely természettől fogva lefelé esik, nem lehet arra szoktatni, hogy felfelé haladjon.” ARISZTOTELÉSZ: *Fizika* 254b: „Természetük ellenére való lenne, ha például a földtartalmú létezők fölfelé és a tűz lefelé mozognak.”

⁹ Lásd ECKHART: *Sermo* 24,2 n.248, *Sermo* 33 n.332 (LW 4), ECKHART: *In Genesisim* II 80, vö. ECKHART: *A Teremtés könyvének magyarázata* M. E. LW 4; *In Joh* n.673.

¹⁰ Zsolt 92,5 és Káldi 642.

¹¹ Ti. olyan hosszú és széles, hogy se vége, se hossza, vagyis határtalan, végtelen.

¹² Miként más műveiben, Eckhart Ágoston örökkévalóság-értelmezésére utal, de itt még ezen is túllép. Vö. LW 4 ECKHART: *Sermo* 18 n.182; *Sermo* 36 n.371.

¹³ Jn 4,23–24 és Káldi 1385. A fordítói és kulturális hagyományból adódóan a magyarban a 'lélek' szó tölti be azt a szerepet, ami a németben a 'Geist'.

vagyunk, van bennünk valami nem-igaz is. Istennel azonban nem ez a helyzet. A lélek álljon az első kiadásba „az Úr házának kapujába” – ahonnan ered és árad az Igazság –, ott mondja ki, hangoztassa az Igét. Mindaz, ami csak van a lélekben, szólaljon meg és zengjem dicséretet, de úgy, hogy ezt a hangot ne hallja senki. Elnyugvásban, „a csendben” – miként a minap azokkal az angyalokkal kapcsolatban mondtam, akik mint az eleven Tűz kórusa vesznek körül Istent, a Bölcsességet – nos, ott szól Isten, és a lélekben kimondja magát teljesen.¹⁴ Ott szüli az Atya a Fiút, s ebben az Igében oly nagy örömet talál, oly nagy szeretettel van iránta, hogy soha fel nem hagy ezen Igét hangoztatni mindenkor, vagy helyesebben szólva, fellelte minden időnek, örökkön-örökké.¹⁵ Jól illeszkedik ez a szavakhoz, melyeket felidéztünk: „Uram, házatad megilleti a szentség,¹⁶ hogy benne dicsérjenek”, s abban a házban ne legyen más, csak mi Téged dicsér.

Mestereink kérdik: Mi az, ami Őt dicséri? A hasonlóság. Ekként a lélekben minden Istent dicséri, ami Hozzá hasonló; mindaz pedig, ami nem Istenhez hasonlatos, nem dicséri. Csakúgy, miként a metszett kép mesterét dicséri, aki véste és a művészetet, mely szívében él, s amihez hasonlóan alkotta a képet. A képnek ez a hasonlósága szavak nélkül dicséri mesterét. Zengő szavaink dicsérete, vagy az ima ajkainkon ennél kevésbé értékes.¹⁷ Miként Urunk mondta egykoron: „Imádkoztok, de nem tudjátok, kihez imádkoztok. Jönnek azonban majd igaz imádók, akik Atyámat lélekben és az igazságban imádják.”¹⁸ Mi az ima? Dionüsziosz művének harmadik részében azt mondja, hogy az ima az értelem-

¹⁴ PETRUS LOMBARDI: *Sententiae* II.d.9.c.1 n.59–60. Az Istent körülvevő eleven Tűz utalás a szeráfokra, az Isten közvetlen közelében lévő legfőbb angyalokra, akiknek neve a *száraf* (éget) igéből származik.

¹⁵ AURELIUS AUGUSTINUS: *Isten városáról*: „Az okok rendjét pedig, ahol az Isten akarata legtöbbet tehet, nem tagadjuk, de fátumnak sem nevezzük, hacsak talán a fátum szót a fandum szóból, vagyis a 'beszéd'-ből nem magyarázzuk. Ugyanis e kifejezés alatt: 'egyszer szólott' (Zsolt 62,12) azt értjük, hogy állandóan, azaz szüntelenül szólott, amint szüntelenül tudja a jövődőt is és mindazt, amit majd tesz.” Budapest, 1943. (Ford. Dr. Földváry Antal)

¹⁶ Vö. ECKHART: *Tractatus super oratione dominica*, in LW 5 (Herausgegeben und Übersetzt von Bernhard Geyer – Josef Koch), Kohlhammer, Stuttgart, 2007.

¹⁷ „Az emberben magában is van egy szó, mely belül marad, bár hang jön ki a száján. Van egy szó, amely valóban lelkileg szól, az, amit hangból értesz meg, de nem maga a hang. Ezt a szót mondom ki, amikor azt mondom: Isten.” SZENT ÁGOSTON: *Beszédek János evangéliumáról* I., Jel Kiadó, Budapest, 2008. (Ford. Révészné Bartók Gertrúd), lásd még ECKHART: *In Joannem* n.30 és n.107, in LW 3.

¹⁸ Jn 4,22–23.

ben való fölfelé kapaszkodás Istenhez.¹⁹ Egy pogány mester mondja: Ahol Lélek, Egység és Örökkévalóság van, ott munkál Isten.²⁰ Ahol hús van, ott lélek-ellenesség, ahol szétszórtság, ott az egység-ellenesség, ahol az idő, ott az örökkévalóság elleniség, és Isten ott nem munkál, mert nem fér össze ezekkel. Inkább tűnjön el minden gyönyör, megelégedettség, öröm és élvezet, amit e világon kaphatunk – félre ezekkel! Aki Istent akarja dicsőíteni, legyen megszentelt,²¹ összeszedett, egyetlen lélek, sehol ne legyen kívül, „hasonló”-ként vitessék föl az örökkévalóságba, minden dolgok fölé. Nem csupán a teremtményekre gondolok itt, vagyis mindarra, ami már megteremtett dolog, hanem mindarra, ami csak Tőle telne, ha akarná – a lélek múlja felül ezeket. Ha bármi van a lélek fölött, ami nem Isten, akkor a lélek az idők végezetéig sem jut el az alaphoz.

Szent Ágoston úgy mondja, „hajnalnak” nevezzük, mikor felragyog a teremtményben az a lelki fény, amelyben a teremtett dolgok a létüket kapják.²² Ha az angyal fénye átragyogja és magába zárja a lélek fényét, azt „délelőtt”-nek nevezi.²³ Dávid így beszél: „Az igazak ösvénye pedig, mint fénylő világosság, halad és növekedik egész a teljes napig.”²⁴ Szép ez az út, tetszetős, élvezetes és kellemes. Majd amikor az isteni fény ragyogja át, s az angyal és a lélek fényei bezáródnak az isteni fénybe, azt nevezzük „delelő”-nek. A nappal akkor éri el a csúcspontját, akkor a leghosszabb és legtökéletesebb, amikor a Nap a legmagasabban áll és sugarait a csillagokra önti, a csillagok fényüket a Holdra sugároz-

¹⁹ PS. DIONYSIOS: *De divini nominibus* III.1 PG 3,680C: „Az ima segítségével kapaszkodjunk felfelé a jó és isteni fényugarak egyre nagyobb magasságába, mint egy fényes láncon, amely a Mennybolt tetejéről függ lefelé.” Eckhart itt tendenciózusan idéz, ps. Dionysios nem hangsúlyozza az értelem szerepét. Lásd JOH. DAMASCENUS: *De fide orthodoxe* III. cap 24-ből való PG 94,1089 „oratio est ascensus mentis in Deum.” Vö. még Aq.T S. Th II.II q 83 a2; III q. 21 a.1.

²⁰ *Liber de causis prop.* 24 § 23.

²¹ Vö. JEHUDA HALÉVI: *Kuzári*: „Az igaz utat keresse, hogy Isten sugallata vezesse őt helyes irányba. Az ilyen ember az... akire kiárad Isten sugalmazó lelke, ha eléri azt a fokot. Az ilyen ember szent lesz... mivel Isten nem zsugori vele szemben... mindennek megadja azt, ami megilleti.” (Ford. Maróth Miklós), in *Arab filozófia*, PPKE BTK, Piliscsaba, 1997.

²² SZENT ÁGOSTON: *Isten városáról*, III. kötet: „Ott (Istennél) világosabban, itt homályosabban ismerik meg, mintegy az alkotóművészetben és az alkotásban. Amely alkotások, amikor a Teremtő dicsőítésére és tiszteletére szolgálnak, mintegy hajnali világossággá válnak azoknak lelkében, akik azokat szemlélik.” Kairosz, Budapest, 2006. (Ford. Dr. Földváry Antal), továbbá *De Genesim ad litteram* IV.c.23 PL34.

²³ Vö. ECKHART: *Sermones* XLIX n.505, XXXVI, in LW 4.

²⁴ Péld 4,18 és Káldi 681.

zák úgy, hogy minden a Nap alá rendeződik.²⁵ Az isteni fény ugyancsak magába zárja az angyal és a lélek fényét, s ez azért van, hogy minden rendezett legyen, a helyére állítva, és eztán mindegyre Istent dicsérje. Ott már semmi sincs, ami nem Istent dicséri és nem Istenhez hasonulva áll, minél hasonlóbb, annál inkább telve Istennel, mind Istent dicsérve. A mi Urunk mondta, hogy velünk lakik majd házunkban.²⁶ Kérjük Istent, a mi kedves Urunkat, azért lakjon velünk e helyen, hogy örökre Vele lakhassunk. Ebben segítsen bennünket az Isten. Ámen.

33. PRÉDIKÁCIÓ

Sancti per fidem vicerunt regna

Szent Pál mondja: „A szentek a hit erejével birodalmakat győztek le.”²⁷ A szentek négy birodalmat győztek le, és nekünk is le kell győznünk azokat. Az első birodalom a Világ, amelyet a szellem szegénységével (lelki szegénységgel) kell legyőzni. A második birodalom hús-vér testünk: éhezéssel és szomjúhozással kell úrrá lennünk rajta. A harmadik birodalom a sátán birodalma, jajgatással és fájdalommal kell legyőznünk.²⁸ A negyedik birodalom a mi Urunk, Jézus Krisztus, ezt pedig a szeretet ereje által kell megszereznünk.

Még ha az egész Világ lenne is valakié, akkor is szegénynek kellene magát tartania, kezét mindenkoron Urunk és Istenünk ajtaja felé nyújtania, hogy Urunk kegyelmének alamizsnáját kérje, mert a kegyelem teszi az embert Isten gyermekévé.²⁹

²⁵ Vö. PLATÓN: *Állam* 508a: „Szókratész: Melyik égi istent tudnád megnevezni. Aki ura ennek, s akinek a fénye előidézti azt, hogy a látás a legtökéletesebben lásson... Glaukón: a Napra céloz”, in *Platón Összes Művei*, II. kötet, Európa Kiadó, Budapest, 1984, 444.

²⁶ Jer 7,3 és Káldi 907: „Jobbítsátok meg útjaitokat és törekvéseiteket, és veletek lakom e helyen.” Lásd még Zsolt 27,4: „csak egy a vágyam: hogy életem minden napján az Úr házában lakjam”.

²⁷ Zsid 11,33. Eckhart pontatlanul idéz, Szent Pál nem katolikus szentekre, hanem zsidó prófétákra hivatkozik: „Kifogynék az időből, ha felsorolnám Gedeont, Bárákot, Sámson, Jiftachot, Dávidot, Sámuel és a prófétákat, akik a hit erejével országokat győztek le.” – Bányai F. megjegyzése: Ez a szentírási hely (Zsid 11,33) a témája a *Sermo* LVI (LW 4, 466.), továbbá idézi a XI,1 n.114 és a *Sermo* XXXIV,4 n.335-ben, de az itteni német szentbeszéd-től teljesen eltérően dolgozza fel.

²⁸ Vö. ECKHART: *Sermo* XXXIV,1, in LW 4, 293.

²⁹ Vö. AUGUSTINUS: *Sermo* 83 cap.2 no.2 PL 38,515.

Ezért mondja Dávid: „Uram, kívánságom világos előtted, sóhajtásaim nem maradnak rejtve.”³⁰ Szent Pál mondja: „Uramnak, Krisztus Jézusnak fönséges ismeretéhez mértén mindent szemétnek tartok. Érte mindent elvettem, sőt szemétnek tekintettem, csakhogy Krisztust elnyerhessem és hozzá tartozzam.”³¹ Lehetetlen, hogy bármely lélek büntetlen legyen, anélkül, hogy Isten kegyelme áradt volna rá.³² A kegyelem műve teszi a lelket fogékonyvá és derűlátóvá Isten minden műve iránt, mivel a kegyelem isteni forrásból árad, Isten képmása Isten-ízű és a lelket hasonlatossá teszi Istenhez.³³ Ha ez a kegyelem és ez az íz belép az akaratba, azt mondjuk, ez a Szeretet, ha ez a kegyelem és ez az íz belép az értelmünkbe, úgy hívjuk: a hit fénye. Ha ez a kegyelem és ez az íz belép indulatos lélekrészünkbe, amely a mozgatóerő bennünk, akkor úgy hívjuk: remény.³⁴ Azért nevezik ezeket isteni érényeknek, mert isteni tetteket (műveket) hoznak létre a lélekben,³⁵ úgy, ahogy azt a Nap erejével kapcsolatban látjuk, ami életető hatással van a Földre, hiszen ez életeti a dolgokat és tartja meg létükben.³⁶ Ha eltűnne ez a fény, a dolgok is eltűnnének, és olyan lenne minden, mint amikor még nem voltak.³⁷ Ugyanígy van a lélekkel is, amennyiben kegyelem és szeretet járja át, annyiban könnyű valahány isteni tettet végbevinnie, és biztos jele a kegyelem hiányának, ha nehezünkre esik isteni tetteket véghez vinni.³⁸ Ezért mondja egy mester: nem ítélem el azokat, akik jó ruhát viselnek vagy jókat esznek, ameddig szeretet van bennük.³⁹ Magamat sem

³⁰ Zsolt 38,10.

³¹ Fil 3,8.

³² Vö. AQUINÓI TAMÁS: *Summa Theologiae* I–II quest.109 ad 8.

³³ Vö. DW 1, 367. oldal, 3. jegyz.

³⁴ Eckhart az isteni érény és kegyelem megkülönböztetésével eltér Szent Tamástól (I.2. 110,3), Bonaventurától és Albertus Magnustól.

³⁵ Vö. ECKHART: *Sermo* LVI, in LW 4, 467,8.

³⁶ Vö. ECKHART: 20b prédikáció: „A nap ereje a fa gyökerében felveszi a legtisztábbat és legfinomabbat, felvitetik magasba, az ágakig, s ott virág lesz belőle... ilyen az is, amikor a Szentlélek ereje fogja a legtisztábbat, legfinomabbat és legfőbbet, vagyis a lélek szikrácskáját és felviszi egészen a Tűzbe, a Szeretetbe.”

³⁷ Vö. DW 1, 329,5.

³⁸ Vö. ECKHART: *Az isteni vigasztalás könyve*: „A pogány mester, Szókratész szerint az érények lehetetlen dolgokat lehetővé, sőt könnyűvé és kellemessé tesznek”, továbbá *Sermo* LVI, in LW 4, 467,7.

³⁹ Vö. PS BERNHARD: *Tractatus de statu virtutum*, in PL 184,810, illetve ECKHART: *Útmutató beszédek* 18.: „Ne nyugtalanodj amiatt, hogy az ételek és ruhák neked még jónak tűnnek, inkább ahhoz szoktasd legbenső alapodat és lelkületed, hogy jóval fölötte álljon az ilyesminek.”

tartanám többre azért, ha keményebb életem van, annál, ha azt mondhatom, hogy több szeretet van bennem. Nagy balgaság, ha valaki annak ellenére, hogy sokat böjtöl, imádkozik, nagy dolgokba fog, és mindig egyedül van, mégis életvitelét ezek nem javítják meg és nyugtalan, sőt dühösködő marad.⁴⁰ Arra kellene ügyelnie, hol a leggyengébb, arra fordítsa igyekezetét, hogyan tud azon úrrá lenni. Ha életének vitelében igaz (Egybe-rendezett), tehet bármit, az Istennek tetsző lesz.

És ekként leszünk úrrá a birodalmakon.

Ámen.

A 103. Prédikáció az Erfurtban töltött hosszú időszakból való, de mindenképpen az Útmutató beszédek után keletkezett, hiszen e szentbeszéd központi témája az örök születés, ami egyetlen korábbi művében sem fordult elő. A kéziratban szereplő Eckharttal kapcsolatos tiszteletteljes megszólítás arra enged következtetni, hogy ekkor Eckhart a szász tartomány vezetője volt. Eszerint 1303 körül mondhatta el ezt a prédikációt, a Vízkeresztet követő vasárnapon (január 7. és 13. között).⁴¹ Több neves Eckhart-kutató (Stachel, Pfeiffer, Ruh) a Paradisus anime intelligentis gyűjteményben szereplő Eckhart-beszédekkel való együttes olvasást javasolja a jobb megértés érdekében.

Ebben a prédikációban több szempontból is hivatkozott téma az 'örök születés', vagy szerintünk inkább az 'örökkévaló megjelenése az emberi lélekben', amelynek tárgyalásánál Eckhart egyik forrása Augustinus. Augustinus több művében tanítja, hogy ha Isten nincsen az időbeliségnek, mulandóságnak kitéve, akkor nincs Benne és az isteni személyekben semmiféle változás. Az ebből adódó következtetéseket különösen A szentháromságról írott munkájában részletezi. Eszerint egyrészt az Atya mindig is Atya, a Fiúisten pedig mindig is Fiú, másrészt mivel Isten örökkévaló, ezért a Fiú is az örökletben, örökké születik. Az Igét, mint Krisztust és mint az Istenről való beszédet, az istenivel kapcsolatos tudást és az értelmet, bölcsességet, vagyis az Atyaistent, egy közbenső szeretet, vagyis a Szentlélek kapcsolja össze, és velük együtt, mint harmadik, keveredés nélkül szellemi egységet alkot. Augustinus később ír a Szentháromságnak az emberre való vonatkozásáról, és az emberi megismeréssel kapcsolatban is beszél a születésről.

⁴⁰ Vö. ECKHART: *Útmutató beszédek*: „Némelyek elvonulnak az emberektől és legszívesebben csak egyedül lennének. Nyugalmukat ebben, valamint abban lelik, hogy folyton a temp-lomban vannak. Ez lenne hát a legeslegjobb? Azt válaszoltam: nem! És hallgassátok meg, hogy miért. Az igaz ember mindig igaz marad, legyen bárkivel vagy bárhol.”

⁴¹ DW 4/2, 264. E prédikáció szövegét Georg Steer 30 kézirat alapján rekonstruálta az Eckhart-összkiadás számára (Kohlhammer, Stuttgart, 2003).

Azt írja, hogy a mulandó, vagyis az időben keletkezett dolgok az örök, időtlen Igazság alapján jöttek létre, és mi értelmünk szemével ebben az örök Igazságban szemléljük a létezés alapját képező formákat. Amit megismerünk, az mintegy nemzi bennünk a maga ismeretét, ezáltal mintegy maga lesz megismerésének közvetítője, továbbá, ami megismeri önmagát, az mintegy gondolatban szüli magában az ismeretet. A szó (tudás, ismeret) akkor születik meg, amikor kigondoljuk. Az emberben a szó megfogalmazása és megszületése egyé válik, amikor az akarat elfogadja a jelentést.⁴²

Eckhart latin nyelven írott Biblia-kommentárjaiban erre erősen emlékeztető álláspontot képvisel. Az Atya természettől fogva nemz és természetszerűleg van Fia. Ha az Atya örök, mindig volt és mindig van, akkor a Fiú is mindig van, örökkön szülő az egyik, a másik pedig örökké születik.⁴³

Ezekre építve vélhette Eckhart, hogy mivel Krisztus ismeri meg az Atyát, oly módon juthatunk el Istenhez, ha lelkünkben mintegy követjük a második isteni személy szellemi értelemben vett (örök) születését. Mint azt egy másik prédikációjában kifejti, Isten az időtlenségben, vagyis az örök pillanatban munkál, ilyen munkája az Ige bennünk való megszületése. Azt mondja, hogy Istennek olyannyira tetsző ez a fajta születés, hogy teljes hatalmával hat e születés érdekében, és pedig azért teszi ezt, hogy a lélek újra Öhozzá menjen és igazán élő legyen. Ez a születés olyan, mintha a lélek fénye Istent fogadná be és Isten mintegy feltárulna számára. Ez a lélekben végbemenő születés azonban csak imitálja, de nem azonos az igazi isteni születéssel, Isten és az Ige isteni módon való megértésével, hiszen Isten Önmagát Önmagából, Önmagában és Önmagába szüli (vö. *Adolescens tibi dico* kezdetű prédikációját). Ugyanakkor mást azt mondja, hogy mivel az örök születésben a megszületés azonos a szüléssel (hiszen isteni fiú csak az örökléttől születhet), ekként egyfajta *unio mystica*, Istennel való egyesülés sajátos lehetősége is feltárul (vö. Eckhart: *Az isteni vigasztalás könyve*).

Az Isten-fiuság és születés gondolata a középkorban sok más szerzőnél és egészen más értelmezésben jelenik meg. E rövid bevezetésben csak példaként idézzük fel ennek ferences megjelenését, amely a szívre, a lelkiismeretre és a megszentelt cselekedet példamutató erejére helyezi a hangsúlyt. Assisi Szent Ferenc a *Regula non bullatában* azt kéri, hogy az ember szívében készítsen hajlékot az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek. Akik Istenért kitartanak abban, hogy mások szolgálói legyenek, azokban az Úr Lelke megnyugszik és lakást vesz Isten, s ezek az emberek fiai lesznek a mennyei Atyá-

⁴² Vö. AUGUSTINUS: *A szentháromságról*, Szent István Társulat, Budapest, 1985, 182, 274–276. és 281. (Ford. Gál Ferenc)

⁴³ MEISTER ECKHART: *Die Lateinischen Werke*, Band 3, *Expositio sancti evangelii secundum Johanne*. (Hrsg. Loris Sturlese – Albert Zimmermann – Heribert Fischer), Kohlhammer, Stuttgart, 1994.

nak. „A Szentlélek által Jézus Krisztussal egyesül a hívő lélek... amikor a szeretet és a tiszta, őszinte lelkiismeret által tiszta szívben és lélekben hordozzuk Őt és szent cselekvéssel, melynek példaként kell mások előtt világoskodnia, világra szüljük Őt.”⁴⁴

Hans Urs von Balthasar szerint Eckhart azt írja le, miként születik meg a lélekben Isten, mint az örök Fiú. „Ez az emberhez lépő, benne lakást vevő isteni Ige, és annak Lelke az az átfogó szféra, amelyből végső soron megképződnek Eckhart saját szavai, miként megképződik majd Keresztes Szent János misztikus költészete is.”⁴⁵

A 102. és 103. prédikációk emlékeztetnek Eckhart Útmutató beszédeire, mivel néhol fiktív, néhol tényleges párbeszédet folytat a hallgatóságával, és ezáltal a collatio, vagyis a keresztény dogmatika és erkölcs alaptételeinek személyes hangvételű tanítása kérdés-felelet formájában valósul meg. Ez a szentbeszéd a hagyományos prédikálási módot követi, hiányzik belőle az Eckhart más beszédeiben gyakran alkalmazott hármas tagolás, itt nemcsak egy mondatot, mint themát elemez, hanem az egész vonatkozó szentírási szakaszt, nem alkalmazza az értelmezés olyan sok síkját, kulcsát (claves az ars predicatoria szerint), mint más műveiben.

A prédikáció fordításának forrása: MEISTER ECKHART: Die Deutschen Werke (Herausgegeben und Übersetzt von Georg Steer), Band 4/1, Kohlhammer, Stuttgart, 1986, 426–492. (A ford.)

103. PRÉDIKÁCIÓ

Et cum factus esset Jesus annorum duodecim (Luc 2,42)

Az evangéliumban ezt olvassuk: Mikor a mi Urunk tizenkét éves lett, Máriával és Józseffel Jeruzsálemba ment a templomba, és ahogy onnan eljöttek, Jézus a templomban maradt, de ők ezt nem tudták. És ahogy hazaértek és ott nem találták, keresték a rokonok és ismerősök között és a sokaságban, és nem lelték meg, elvesztették a sok nép között. Ezért vissza kellett fordulniuk oda, ahonnan jöttek, és ahogy visszaértek a kiindulási helyre, a templomba, ott megtalálták.⁴⁶

⁴⁴ Idézi KURT RUH: *A nyugati misztika története II.*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 433–434. (Ford. Görföl Tibor)

⁴⁵ HANS URS VON BALTHASAR: *A dicsőség felfénylése*, II. kötet, 2. rész, Sík Sándor Kiadó, Budapest, 2004, 492. (Ford. Görföl Tibor)

⁴⁶ Vö. Lk 2,42–46: „Amikor tizenkét éves lett, szintén fölmentek, az ünnepi szokás szerint. Az ünnepnapok elteltével hazafelé indultak. A gyermek Jézus azonban Jeruzsálemben maradt anélkül, hogy szülei tudták volna. Abban a hitben, hogy az úti társaságban van, mentek

Bizony mondom, hagyj el minden sokaságot, hogy e nemes születést megtaláld, és térj vissza a forráshoz, az alaphoz, amelyből kiindultál. A lélek valahány ereje és azok munkái, ez mind a „sokaság”. Az emlékezet, ész és akarat, mindezek sokasítanak téged. Ezért hagyj el mind: az érzékelő és képzeleti tevékenységet, valamint azokat, amikben magad eleve ott találod, vagy szem előtt tartod. Csak így lehetsz rá erre a születésre, másként nem, az már biztos. Barátok, rokonok és ismerősök között Őt nem találták, ezen a módon mi sem találjuk, sőt, közöttük mi is inkább csak elveszítjük Őt.

Így hát a következő kérdés adódik: Vajon rálelünk-e erre a születésre bizonyos dolgok révén, melyek ugyan Istennel kapcsolatosak, de kívülről, az érzékek által vitetnek be, mint például olyan képzetek Istenről, hogy Isten jó, bölcs, irgalmas, vagy bármi, amit az értelem önmagában létrehozhat, mindegy, hogy mennyire valóban isteniek; nos, mindezzel vajon rátalálhatunk erre a születésre? Bizony nem! Mert bármennyire jó és isteni legyen is mindez, mégis kívülről, az érzékek által jut be,⁴⁷ pedig annak egyedül és csakis belülről kell föltörnie; azért, hogy ez a születés valóban tisztán ragyoghasson, nyugodjon el minden tevékenységed, erőid Őneki szolgáljanak és ne magadnak. Hogy e tett tökéletes legyen, egyedül Isten vigye végbe azt, te csupán hagyj, hogy megtörténjen. Ahol akaratodból és tudásodból valóban kilépsz, ott Isten valóban kész belépni az Ő tudásával, és világitani ott sugárzóan. Ahol Isten akar hírt adni magáról, ott a te tudásod meg nem állhat, s ebben hasznát venni nem lehet. Nem képzelheted azt, hogy értelméd képes lenne felnőni Isten megismeréséhez.⁴⁸ Sokkal inkább úgy áll a dolog, hogy természetes fényed az égvilágon nem segíthet ahhoz, hogy Isten benned istenien tündököljön, legyen elébb pusztá semmivé, maga-magáról teljesen mondjon le, s majd akkor tud Isten belépni az Ő Fényével és hozza mindazt magával, amiről lemondta, sőt még ezerszer többet, és mindezeket túl azt az új formát, amely mindent magába foglal.

egy napig, és keresték a rokonok és ismerősök között. Amikor nem találták, visszafordultak Jeruzsálembe, hogy keressék. Három nap múlva akadtak rá a templomban, ott ült a tanítók közt, hallgatta és kérdezgette őket.”

⁴⁷ PSZEUDO-DIONÜSZIOSZ AREOPAGITÉSZ: *Misztikus teológia* 4. fejelet. „Isten, aki az érzékelhető dolgok oka, ö maga nem érzékelhető, nem testi, alakja-formája nincs, mennyisége, terjedelme sincs.” (Ford. Erdő Péter), in *Az isteni és az emberi természetről* II., Atlantisz, Budapest, 1994.

⁴⁸ Ez szemben áll Eckhartnak a *Nemes emberről* szóló prédikációjában olvasható másik kijelentése: „mesterek... azt mondják, hogy... bennünk Isten magva van. Ha jó, bölcs és szorgalmas gazdái lennénk, akkor egyre jobban megerősödne és felnőne Istenhez.”

Van erre egy példázatunk az evangéliumban: Amint a mi Urunk a kútnál barátságosan beszélgetett a pogány asszonnyal,⁴⁹ az otthagya korsóját, beszaladt a városba és hírül vitte a népnek, hogy eljött az igazi Messiás. A nép nem hitt a szavainak, kimentek hát vele és maguk is látták Őt. Az asszonynak pedig ezt mondták: „Most már nem a te szavaidra hiszünk, mert magunk is hallottuk, és most már tudjuk, hogy valóban ő a világ Üdvözítője.”⁵⁰ Bizony, ekként az összes teremtmény tudása, se a sajátod, se valamennyi ismereted, nem képesek téged eljuttatni oda, hogy képes lehess Istent isteni módon ismerni. Ha Istent isteni módon kívánod megismerni, váljék tudásod tiszta tudatlansággá, megfeledekkéssé saját magadra és minden teremtményre vonatkozóan.

Nos, mondhatnád: De hát jó uram, mire való az eszem, ha ekként teljesen üresnek kell lennie mindenféle tevékenység nélkül? Tán az lenne a legjobb, ha lelkemet a megismerő nem-ismerés állapotába próbálnám belehelyezni? – De hiszen ez nem lehetséges! Mert ha valamit megismerek, az már nem a nem-ismerés, és nem is üres és csupasz létezés. – Legyek tehát teljes sötétségben? – Úgy bizony! Soha jobbat nem tehetsz, mint hogy ama sötétségbe és tudatlanságba helyezed magad.

– Óh, jó uram, tűnjön hát minden tova és nincs is visszatérés? – Valóban, nincs visszatérés. – De hát kiféle-miféle ez a sötétség, hogy hívják, van-e neve? – Ez bizony nem más, mint olyan befogadó-készség és képesség, amely nincs híjával a létnek, nem nélkülöz; tehetős tehetség a befogadásra, s ebben te tökéletesebbé válsz. Ezért ne legyen ebből visszatérés. Mert ha mégis visszatérnél, annak mozgatója nem az igazság lenne, hanem valami más: az érzékek, a világ, vagy az ördög. És ha aztán átadod magad ennek a visszafordulásnak, akkor óhatatlanul bűnbe esel, s oly messzire eltérsz célodtól, hogy örök kárhozatra jutsz. Ezért nincs visszatérés, csak állandó felfelé törekvés e képesség megszerzése és beteljesedése. Ez a képesség és készség nem nyugszik, míg a lét teljességével megtöltődik, miként az anyag sem nyughat addig, amíg meg nem telik mindazon formákkal, melyek számára lehetségesek, és ekként az ész/értelem se nyugszik soha, amíg meg nem telik mindazzal (teljesül mindaz), amire képes.⁵¹

⁴⁹ Jn 4,5 sk.

⁵⁰ Jn 4,42.

⁵¹ Eckhart itt a potenciális észről, az *intellectus possibilis*ről, illetve a *synderesis*-ről beszél, lásd AQUINÓI TAMÁS: *Summa Theologiae*, I. 79. art 4 és art 12. Továbbá az *intellectus agens* mi-benlétére lásd DIETRICH VON FREIBERG: *Opera Omnia* (Hrsgs. Kurt Flash – Ruedi Imbach – Loris Sturlese et al.), Hamburg, 1977–1985; ID.: *Abhandlung über den Intellekt und den Erkenntniskraft*, II. 32, 4, 3.2, Hamburg, 1980.

Erre mondja egy pogány mester, hogy nincs a természetben semmi, ami gyorsabb lenne az égnél, futásban felülmúl az mindent. – Ám mégis, az emberi lelki alkat (érzület) felülmúlja gyorsaságban. Ha képessége folyton tevékenykedne, és magát megtartóztatná az alacsonyabb és durvább dolgoktól, akkor felülmúlná a legfelsőbb eget, és nem nyugodna addig, amíg a legmagasabbhoz ne jutna, és ott a legfőbb Jóval táplálkozzon és töltekezzen.

Kérdezed hát, mennyire hasznos ezt a lehetőséget (képességet) megvalósítani, magunkat üresen és csupaszon tartani és magunkat egyedül e sötétségnek és tudatlanságnak átadni, csak azután járni és soha vissza nem fordulni? – Rajtatok áll, hogy elnyeritek-e, Aki ott minden. Minél inkább önös-lényedet odahagyóként, a dolgokról mit sem tudóként állsz ott, annál közelebb kerülsz Hozzá. Ezen pusztaságról vagyon írva Ózeásnál: „Énhozzám édesgetem, és a pusztába viszem őt, és szívéhez szólok.”⁵² Az örökkévalóság igaz Igéje csak ama egyedüllétben kerül kimondásra, ahol az ember önmagának és minden sokaságnak pusztaságává lesz, azoktól elidegenedik.⁵³

Erre a sivataggá vált elidegenedésre vágyott a próféta, amikor ezt mondta: „Ki ad nekem szárnyakat, mint a galambnak, hogy röpjek és megnyugodjak.”⁵⁴ Hol lelünk nyugalomra és pihenésre? Igazán csak akkor, ha távol vagyunk minden teremtménytől, a teremtett dolgoknak sivataga leszünk, idegenné válunk azok számára. Erre mondja Dávid: „Lennék inkább számkivetett és lenézett az én Istenem házában, semmint nagy tisztelettel lennének irántam és gazdag lennék, ám a bűnösök házában.”⁵⁵

Mondhatnád mármost: Uram, ha szükségképp úgy kell lennie, hogy minden dolog, valamint az erők és működésük számára legyenek belsőleg és külsőleg pusztaság és idegenség; ha mindennek el kell tűnnie, súlyos helyzet az, amikor Isten úgy hagyja az embert, támasz nélkül, miként a próféta mondja: „Jaj nekem, mert zarándokságom meghosszabbított!”⁵⁶ Ha elhagyatottságomat Isten meghosszabbítja, anélkül, hogy világítana nekem, beszélne hozzám, vagy

⁵² Óz 2,14 és Káldi 1093. Eckhart a *Nemes ember* prédikációjában is erre a szentírási helyre utal, de megint más szöveggel idézi.

⁵³ A lélek (szellem) pusztasága, szegénysége, üressége Eckhartnál előfeltétele annak, hogy befogadhassa Istent. Az *Eyn meister spricht* kezdetű szentbeszédében pedig az emberben meglévő lélekszirkácsról mondja, hogy abba a csendes pusztába vágyódik, ahol a Szentháromság maga az Egy-ség.

⁵⁴ Zsolt 54,7 és Káldi 613.

⁵⁵ Zsolt 83,11.

⁵⁶ Zsolt 119,5 és Káldi 663.

hatna bennem – ahogy itt tanítod és értésünkre adod, ezáltal a merő semmiben állok. Nem lenne jobb, ha tennék valamit, ami a sötétséget és elhagyatottságot tőlem elűzné – például, imádkoznák, olvasnék, szentbeszédet hallgatnék, vagy más egyéb erényes dolgot tennék – azért, hogy segítsék magamon?

– Nem! Tudd meg, maradj teljes csendben, nyugalomban, amíg csak lehet – ez neked a legjobb. Ebből ki nem léphetsz, nem kezdhetsz valamibe anélkül, hogy kárt ne szenvednél, az már bizonyos. Tetszene neked, ha részben Általa, részben teáltalad történe meg az a valami, de ez nem lehetséges. Nem tudsz elég gyorsan csak rágondolni a megtörtetésre, vagy vágni erre anélkül, hogy Isten ne lenne már ott korábban azért, hogy előkészítsen téged. De ha mégis feltesszük, hogy meg van osztva: a véghezvitel lenne a tied és a hatás vagy befolyás az Övé – ami egyaránt lehetetlen –, akkor is tudd, hogy Istennek munkálkodnia és hatnia kell, mielőst téged készen talál. Ne gondold, hogy Istennel is úgy áll a helyzet, mint valamely földi ácsmesterrel, aki munkához lát, vagy sem, ahogy kedve tartja, és az ő akaratán múlik, hogy megtesz valamit, vagy mellőzi megtenni, ahogy neki tetszik. Istennél nem így áll a dolog, amikor és ahol csak készen talál téged, akkor hatnia kell és beléd áradnia, miként a Napnak is – ha a levegő tiszta – bele kell árasztania sugarait, magát attól meg nem vonhatja. Ugyancsak hiányosság lenne Istenben, ha nem vinne végbe benned nagy tetteket és az Ő nagy Jóságát beléd ne árasztaná, amikor oly üresen és csupaszon talál.⁵⁷

Így azt írják a mesterek, hogy amikor az anyaméhben a gyerektest készen áll, Isten rögvest élő szellemet önt abba a testbe, vagyis a lelket, amely a test formája. Egy és ugyanaz a pillanat: a test készen-állása és a lélek beáradása. Mielőst a természet elérte a legtöbbit, ami tőle telik, Isten kegyelmét adja ugyanazon pillanatban – mivel a szellem készen áll, Isten nem késlekedik, nem habozik a beáradással. A Jelenések Könyvében áll írva, hogy a mi Urunk így szól a néphez: „Nézd, az ajtóban állok és kopogok. Aki meghallja szavam, és ajtót nyit, bemegyek hozzá, vele eszem, ő meg velem.”⁵⁸ Keresned se kell Őt itt vagy ott, nincs messzebb a szív ajtajánál, a küszöbön áll és várja, kit talál készen, hogy ajtót nyisson neki és beengedje. Nem kell szólítanod a messzeségből, alig várja, hogy feltárd az ajtót. Ez ezerszer hevesebben ösztökéli Őt tefeled, mint téged Őhozzá. A kitárulkozás és a belépés nem több, csak egy pillanat.

⁵⁷ „...a lelket Istenhez emeli fel, ha mentes valamennyi teremtménytől, ha szegény és üres.”
ECKHART: *Az isteni vigasztalás könyve*. A pusztaság egyfajta tisztaságként szerepel Eckhart *Ego elegi vos de mundo* kezdetű prédikációjában, amely nem az időben van, de nem is az örökkévalóságban, és amelyen keresztül Isten feltárja isteniségének teljes bőségét.

⁵⁸ Jel 3,20.

Mondhatnád immár: Hogy lehet ez? Hiszen nem érzem meg Őt. – Akkor figyelj! Hogy érzed-e, az nem a te hatalmadban áll, hanem az Övében. Ha úgy tetszik Neki, megmutatja magát, s elrejtőzhet, ha úgy akarja. Erre gondolt Krisztus, mikor így beszélt Nikodémosznak: „A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hova megy.”⁵⁹ Ezt így mondta és meg is ismételte: „hallod és mégsem tudod”. De hát a hallomásból megtudunk valamit! Krisztus így értette. Hallással felfogjuk vagy magunkba fogadjuk Őt, mintha azt mondaná, megkapod és nem is tudsz róla. Halljad! Isten semmit nem hagyhat üresen vagy megtöltetlenül. Isten és a természet nem állhatják, hogy bármi is megtöltetlen vagy üres legyen.⁶⁰ Ezért tűnjön bár úgy, hogy nem érzel Belőle semmit és híjával vagy, mégsem ez a helyzet. Mert ha az ég alatt üres lenne valami – legyen bármily kicsi vagy nagy –, az ég vagy fölvenné magához, vagy le kéne hajolnia hozzá és magával megtölteni. Isten, a természet mestere semmiképp nem tűrheti, hogy valami üres legyen. Ezért hát állj nyugodtan és el ne tántorodj ettől az üres-léttől, mert ha elfordulsz akár egy pillanatra is, soha többé nem jutsz oda.

Eztán mondhatnád: Nos rendben, jó uram, mindvégig feltételezed, úgy kell annak lennie, hogy bennem ez a születés végbemenjen, a fiú megszülessen. Ám legyen, de kaphatok-e valami jelet, amiről felismerhetem, hogy bennem végbement? – Bizonyosan kaphatunk, mégpedig három csalhatatlan jele is van ennek. De most csak egyiküket adom meg. Gyakran kérdezzetnek, vajon eljuthatunk-e odáig, hogy nem korlátoz se idő, se sokaság, se az anyagi természet. Nos, tényleg eljuthatunk. Ha ez a születés valóban megtörtént, nem akadályozhat már téged az összes teremtmény se, inkább mind Istenre utalnak téged, és erre a születésre, s erre példázatunk van a villám esetében:⁶¹ Mikor lecsap, akit eltalál – legyen fa, állat, vagy ember –, azt ott helyben maga felé fordítja, és ha valaki éppen háttal áll, azon nyomban arccal maga felé fordítja. Volna egy fának ezer levele, mind színükkel a villámcsapás felé fordulnának. Lásd, ez esik meg mindenkivel, akit e születés eltalál. Hamarjában e születés felé fordíttatnak, és-

⁵⁹ Jn 3,8: „Így van mindenki, aki a Lélekből születik.” Káldi 1382., továbbá ECKHART: *Expositio libri Genesis* I.46: „A Ter 1,2 esetében a levegő lélek jelentésében szerepel... a szel a Bibliában sokszor léleknek nevezik.” (Szél-szellet volt a régi magyar nyelvben a lélek megfelelője.)

⁶⁰ „Ha az isteni boldogságot, ha magát Istent akarod befogadni, akkor a teremtményeket ki kell öntened... Üresedjen ki mindaz, ami befogadásra képessé és fogékonnyá akar válni.” ECKHART: *Az isteni vigasztalás könyve*, vö. DW 5.

⁶¹ CLAIVAUX-I BERNÁT: *Prédikációk az Énekek Énekéről*: „Az isteni való a lelket oly hirtelen fellobbantja, mint a villám” 41,3.

pedig úgy, ahogy éppen vannak, bármi pórias is legyen. Sőt, ami azelőtt akadály volt neked, most kiváltképp segíteni fog. Arcunk teljesen és mindenben e születés felé fordul, és eztán amit látsz és hallasz, bármiből te nem mást veszel, mint ama születést, bizony, minden dolog csupa-csupa Istenné lesz számodra, merthogy minden dologban csak Istenre tekintesz. Olyanformán, mint amikor valaki a Napba néz, bármire is tekint aztán, azon a Nap képét látja. Ha nem Istent keresd mindenben, híjával leszel ennek a születésnek is.

Azt kérdezhetnéd mármost: Annak, aki idáig eljutott, kell-e még vezeklési gyakorlatokat végeznie, és mulasztást követ-e el, ha ezeket nem teszi? – Jól figyeljete! Többek között azért találtak ki sokfajta vezeklést – például böjtölést, virrasztást, hosszas imádkozást, térdepelést, önsanyargatást és ezekhez hasonlókat – nos, mindezeket azért találták ki, mert a hús és a test mindig ellenállnak a szellemnek. A test gyakran túl erős a szellemmel szemben, s ezért minden módon harcban állnak, örök viszály dúl közöttük.⁶²

A test itt (e világban) merész és erős, mert itt van az otthona, e világ segíti, ez a Föld a hazája, itt minden pártolja, ami vele rokon: étel-ital, kényelem. A szellem itt idegenben él, rokonai és egész nemzetsége az égben vannak, ha odafordul, azokkal jó barátságba kerül és meghonosodik ott. Hogy a szellemnek segítségére legyünk ezen az idegen földön és ebben a harcban támogassuk, a húst gyöngítjük egy kicsit, hogy ne győzedelmeskedjen a szellem fölött, nos ezért törekszünk féken tartani vezeklési gyakorlatokkal, és visszaszorítani, hogy a szellem vele szemben védekezhessen. Azt mondtuk, azért bánunk így vele, hogy féken tartsuk, te viszont ezerszer jobb módon akarod megbéklyózni és megterhelni, nos, akkor vesd rá a szeretet béklyóját. Leghamarabb szeretettel győzöd le. Szeretettel a leg súlyosabb terhet rakod rá. Isten semmi mással úgy célba nem vett minket, mint a Szeretettel. Ezzel ugyanis éppúgy áll a dolog, mint a halász horgával. A halász másként nem tudja kézre keríteni a halat, csak ha az a horgára akad. Ha bekapta a horgot, a hal már a halászé, bárhova forgolódik is, ide-oda csap, a halász biztos a dolgában. Így mondom a szeretetről is: akit ez megfog, a legerősebb köteléket, de mégis édes terhet kap. Aki ezt az édes terhet veszi magára, többet ér el és tovább jut, mint mindenféle vezeklési gyakorlat és megtartóztatás, amit az emberek csak képesek megtenni. Képes derűsen elviselni és elszenvedni mindent, ami kijut neki, amit Isten ró reá, képes kegyesen megbocsátani, ami rosszat tesznek neki. Semmi nem visz közelebb Istenhez, és tesz Isten sajátjává, mint a szeretet

⁶² Gal 5,17: „Mert a test a lélek ellen kíván, a lélek pedig a test ellen; mivel ezek egymással ellenkeznek, hogy ne cselekedjétek mind, amit akartok (Káldi 1572); Róm 7,23: „más törvényt érzek tagjaimban, s ez küzd értelmem törvénye ellen” (Neovulgáta 1269).

ezen édes kötélke. Aki rálelt erre az útra, ne keressen másikat. Aki erre a horogra akadt, olyannyira meg van fogva, hogy keze-lába, szeme-szája, szíve és minden, ami csak az embernek van, immáron Isten sajátja kell legyen. Mással, mint a szeretettel, jobban Úrrá nem lehetsz az ellenségen, hogy az ne ártson neked. Ezért va-
gyon írva: „Mert erős, mint a halál a szeretet, kemény, mint a pokol.”⁶³ A halál a lelket elválasztja a testtől, a szeretet viszont a dolgokat választja el a lélektől, ki nem állhatja azt semmiképp, ami nem Isten, vagy ami nem isteni. Aki fogva van ebben a hálóban és ezt az utat járja, bármit tegyen vagy mellőzzön, egyre megy, azon nem múlik semmi, hogy tesz-e valamit, vagy sem.⁶⁴ Az ilyen ember leg-
csekélyebb műve vagy foglalatossága mégis hasznosabb és gyümölcsözőbb neki magának és mindenkinek, valamint Istennek, mint azoknak gyakorlatai, akik ugyan nem estek halálos bűnbe, de a szeretet bennük csekély. A pihenése (a szeretettel élő embernek) is több hasznot hoz, mint másnak a ténykedése. Ezért csak keresd ezt a horgot, s majd szerencsésen fogva leszel, minél jobban meg-
fogva, annál inkább megszabadulva.

Hogy ekként legyünk elfogva és megszabadulva, abban segítsen bennünket Ő, aki maga a Szeretet.

Ámen.

(Bányai Ferenc fordításai és bevezető írásai)

⁶³ Én 8,6 és Káldi 742.

⁶⁴ Vö. ECKHART: *Útmutató beszédek* 5.: „Isten hatalmassá legyen számodra, minden szándékos és igyekezeted Őreá irányuljon, amikor teszel valamit, vagy tartózkodsz valamitől. Bizony, minél inkább így teszel, annál jobbá válnak a cselekedeteid, legyenek bármifélék.” (Ford. Bányai Ferenc) Vö. DW 5.